

YORUBA MASTERNOTE Grade 8 (Second Term)

ÀWỌN ORÍ ORÒ

Ewì alohun tó jẹ mọ ayẹyẹ

Àròko alapejuwe

Àṣà iranra - ẹni - lówó

Ewì alohun ajemesin ìbílẹ̀

Àṣà ogún jíjà

Ìkínì

Ìwà ọmọlúwàbí

EWI ALOHUN AJEMESIN IBILE

Ewì alohun ajemesin ni àwọn ewì tí a ní lò nígbà tí a bá ní bọ̀ òrìṣà.

Àwọn ni

<u>Ewì alohun.</u>	<u>Òrìṣà tó ní wọn</u>	<u>Àwọn tó ní lọ wọn</u>
Ìyè rẹ.	Ifá	Babaláwo
Ijala.	Ògún	Ọdẹ
Èṣù - pipe	Èṣù	Elesu
Sango - pipe	Sango	Adosun /Onisango
Ọya - pipe	Ọya.	Ọlọya
Àrùngba /orín oro.	Oro	Oloro
Iwi /ẹsa	Egungun	Ọje

IJALA

Ògún ló ni ijala. Àwọn ọdẹ lọ ní sún ún. Àkókò tí wọn ní sún ni ìgbà ọdún Ògún tàbí nígbà tí ode bá ní bọ̀ láti ìgbó ọdẹ.

Wọn ní lo ó lati:

Fi yín Ògún

Kí oríkì àgbà ọdẹ

Sọ ìrírí wọn nínú igbó ọdẹ

Ohun èlò orin wọn ni:

Ìlù dundun àti àgere

Fèrè ekutu

Àwọn kókó tó n jẹ yọ nínú rẹ ni

Oríkì igi, ẹyẹ àti ẹranko

Ìwúre / àdúrà

Ọrọ awada

Èébú

ESU PIPE

Èşù ni ó ní ewì yìí. Àwọn aworo Èşù lọ n pè é. Ìgbà ọdún Èşù ni wọn n pè é. Àmì Èşù ni yangi. Epo àti ẹbọ ní oúnjẹ Èşù. Eewọ Èşù ni adi, yanko àti obi.

IYERE

Ifá lo ni iyere. Àwọn baba.láwo ló n sun ún. Àkókò ọdún Ifá tàbí tí wọn ba n kì Ifá ni wọn máa n sún ún. Ohun èlò orin fún iyere ni ilu agere àti agogo.

Àwọn kókó tí n jẹyọ nínú rẹ ni

Ìtàn àti oríkì Ifa

Orin Ifá

Ọrọ nípa Orunmila

Orúkọ àwọn Awo

Ẹbọ rírú

OYA PIPE

Oya ló ni ewì yìí. Olusin Oya (Ìyá Oya) ló n pè é. Wọn n pè é nígbà tí wọn bá n ẹ ọdún Oya.

Àwọn kókó tó n jẹ yọ

Aṣọlẹ Ọya gégé bí iyàwó Sango

Àmì Ọya ni

Ìwo Ẹfọn

Edun ara funfun

Atori tí a fín

Ìgbà ademu

Ere Ọya

Oúnjẹ Ọya ni

Àmàlà, ọbẹ ilasa pẹlú ewúré

Eewọ Ọya

Irun agbo kò gbọdò dé ojúbo rẹ

ARUNGBE /ORIN ORO.

Oro lọ ní ewì yíí. Àwọn oloro ló n kọ ọ. Àjànà ni olórí wọn. Wọn máa n kọ ní àkókò ọdún oro tàbí tí wọn ba n gbé ẹbọ nlá ni ilú.

Eewọ : Obìnrin kò gbọdò rí oro

Àwọn kókó tó n jẹyọ nínú rẹ ni oríkì.

SANGO PIPE

Sango lo ni ewì yíí. Àwọn adosu lọ n pè Sango.

Àkókò tí wọn n pè é ní ìgbà ọdún Sango, ose Sango tàbí tí wọn ba fẹ se ètùtù ẹni tí Sango pá.

Wọn n lò ó

Láti yín Sango

Dúpẹ oore tó se

Bèèrè fún nnkan tí wọn ko ní.

Ohun èlò orin ni ilu bàtá

Eewọ : Adosu kò gbọdò jẹ ẹran esuro, eku àgò àti ẹwà sese

IWI/ESA

Egungun ló ní ẹsa Àwọn Ọje tàbí Eleegun ni ó ń pè é. Akoko ọdún egungun ni wọn ń pè é.

Àwọn kókó tó ń jẹyọ ni

Ijuba

Orúkọ àwọn aṣáájú

Oríkì orílẹ̀

Ọrọ nípa eku egungun

Orísìírísìí orin

Ijo tó ti jó rí.

Ohun èlò orin ni ilu bàtá

Àwọn olóyè egungun ni: Alapinni àti Alagbaa.

ÌBÉÈÈÈ

1. Sàlàyé kíkún lórí ewì alohun
2. Sàlàyé kíkún lórí ewì alóhùn ajẹmẹṣin ìbílẹ̀
3. Dárúkọ àwọn òrìṣà márùn-ún ni ilẹ̀ Yorùbá
4. Òrìṣà wo ló ni Ijala?
5. Dárúkọ obìnrin mẹta
6. Àwọn wo ló ń pè Sango?
7. ló ní iwi/ẹsa.
8. Àwọn elesu lo ń pè.....
9. Àwọn tó ń bọ oro ni.....
10. Ìyàwó Sango ni.....

Àṣà Ìranra - ẹni - lẹwọ

Àṣà Ìranra - ẹni - lẹwọ jẹ àṣà pàtàkì láàárín àwọn Yorùbá. Orísìírísìí ọ̀nà ní àwọn Yorùbá ń gbà ran ara wọn lẹwọ.

Iranlọwọ owó: àjọ, aradosu, esusu, ọjà awin, owó yíya àti ẹgbẹ alafowosowopo

Iranlọwọ isẹ: Arokodoko, aaro, ọ wẹ, ọya, ẹbese

Àjọ: Èyí ni ọ̀nà tí a gbà dá owó pamọ̀ sì ọwọ ẹnikan fún ìnáwọ ọjọ iwájú.

Alajo ni ọ̀kùnrin tàbí obìnrin tí ó ń gba owó lọwọ̀ àwọn ènìyàn tí ó sì ń bá wọn toju rẹ̀ di ìparí oṣù tàbí ìgbà tí wọn bá ẹ̀ àdéhùn láti gbà á.

Àléébù àjọ: Alajo lè gbé owó àwọn ènìyàn sá lọ

Anfaani àjọ: Ó ń mú ní toju owó fún ìnáwọ ọjọ iwájú

Kíí jẹ́ kí a na ìnakuna.

Esusu: Èyí ni àwọn ènìyàn bíi mẹwàá kò ara wọn jọ láti máa dá owó pamọ̀. Wọn máa ń yan olórí, akowe. Ilé olórí ni wọn tí ń da esusu tí wọn sì tí ń kó o. Iye tí a dá ni a máa ń kó. Ẹni tí esusu bá kan ló ń kó. Şùgbọ̀n wọn lé ko fún ọmọ ẹgbẹ́ tí ó ní ìnáwọ pajawiri.

Àléébù : Tí ọmọ ẹgbẹ́ mírán bá tí kó esusu tán, kò ní wá sí ìpàdé mọ

Anfaani: Ó ń kí a lè rí owó láti fi ẹ̀ nìkan pàtàkì

Aradosu: Èyí ni ọ̀jà tí a ra pẹ̀lú ìpinnu pé a ó san owó tí oṣù bá parí.

Ọ̀jà awin: Èyí ni ọ̀jà tí a ra nígbà tí a kò ní owó lọwọ̀ láti san fún oloja ni kíákíá. A lè san owó ni ọjọ keji tàbí ìgbà kú gbà tí a ba ní owó.

Ẹgbẹ alafowosowopo : Èyí ni ẹgbẹ́ tó ń dá owó sínú àpò kan fún iranlowo ọmọ ẹgbẹ́.

Iranlọwọ isẹ :

Aaro: Aaro ni kí ọ̀rẹ́ bíi mẹ̀ta tàbí mẹ̀rin kó ara wọn jọ láti ẹ̀ isẹ́ oko wọn papọ̀.

Ànfààní : Ó máa ń jẹ́ kí isẹ́ tí o pọ̀ fún ènìyàn kan láti ẹ̀ di sísẹ́ ní kíákíá.

Arokodoko :Ọ̀rẹ́ bíi mẹ̀rin ni ó ń ẹ̀ arokodoko. Ìyàtò tó wà láàrin arokodoko ni lílọ láti oko ẹnikan dé oko ẹnikẹ́ji títí wọn yóò fi parí isẹ́. Kii se dandan kí ẹni tí wọn lọ sí oko rẹ̀ pèsè oúnjẹ.

Ọwẹ: Ọwẹ ni isẹ́ tí a bẹ̀ àwọn ọ̀rẹ́, ebi, aláduùgbò ẹni láti ẹ̀. A lè bẹ̀ ọwẹ láti gbé odò, láti yẹ ona, láti kọ ilé. Dandan ni kí ẹni tí ó bẹ̀ owe pèsè oúnjẹ fún àwọn ènìyàn.

Ẹbese : Ẹbese ni isẹ́ tí a bẹ̀ àwọn ọ̀rẹ́ wá láti ẹ̀. A lè bẹ̀ ẹbese láti pá ẹran ìgbé tí a gba ìpàdé. A lè bẹ̀ ẹbese láti pale ilé mọ́ ẹ́áájú ọjọ ìgbéyàwó.

Ọya : Èyí ni isẹ́ àwon ọ̀rẹ́ bíi. mẹ̀rin parapọ̀ láti ẹ̀. Ìyàtò ọya ni pé ọ̀rẹ́ tí kò bá yọjú, yóò padà wá ẹ̀ isẹ́ tí rẹ̀

ÌBÉÈRÈ

1 Şàlàyé kíkún lórí àṣà iranra ẹni lọwọ

2. Dárúkọ àwọn isẹ tí àwọn Yorùbá n ẹ látí rán ara wọn lẹwọ.
3. Dárúkọ orísif iranlọwọ méjì tó wa
4. Kọ àwọn iranlọwọ márùn-ún tó jẹ isẹ ẹ́sẹ
5. Dárúkọ iranlọwọ márùn-ún tó jẹ owo
6. Isẹ ti a le bẹ àwọn ẹbí àti ọrẹ látí ẹ ni.....
7. Ọjà tí a ra tí a kò san owó ni kíákíá ni ọjà.....
8. ní owó tí a dá pamọ sì ọwọ alájà.
9. Isẹ ti ọrẹ bíi mọ́rin parapọ ẹ ni.....
10. Ẹgbẹ tó n ẹ iranlọwọ owó fún àwọn ọmọ ẹgbẹ wọn ní ẹgbẹ.....

OGUN JIJA

Ogun ni ìjà láàárín ilú méjì tàbí orílẹ̀ èdè méjì. Ó jẹ àkókò ìdààmú àti ifemisofa.

Ìdí tí a fi n ja ogun.

Fífi agídí jẹ oyè ìdílẹ̀.

Ojúkòkòrò si ọrọ̀ ilẹ̀ tí kíi se tẹni

Àlà ilẹ̀ ilú tí wọn kò fi sùúrù yanjú

Owó ayaasan

Yíyẹ àdéhùn sísan ìsakole

Ẹ́fẹ̀ akọ nídìí ayò

Gbígbe sùn mò mí látí kó ẹrú àti ẹrù

Obìnrin gbígba

Aifagba feni tí àgbà tọ sí.

Àwọn ogun tí wọn jà ní ilẹ̀ Yorùbá ní ayé àtijó.

Ogun ìjàyè àti ìbàdàn

Ogun ìbàdàn àti ìjẹbú

Ogun kiriji (láàárín ìbàdàn, ìjẹsà àti ìjẹbú

Ogun Owiwi

Ogun Ẹgbá àti Ọta

Ogun Jalumi

Ogun òjè mọ

Ogun Adubi ni Abẹ̀òkúta

Ogun Òkè - Ihò àti Í sẹ̀yìn

Ogun Ifẹ̀ àti Modakẹkẹ

Àwọn ohun èlò ogun jíjà

Oko, kànnàkànnà, Ọfà, kondo, kumo, ìbon, akatampo, ẹbọ rírú, ada, idà, ọkọ

Oogun bíi ogede, òfo, ayajo, gbetugbetu, kanako, egbe, isuju, aluwo, aluki, okigbe, afeeri, ajabo, ọwọ

Ipalemọ fún ogun

Bíbéèrè lọwọ Ifá

Wíwá tàbí kíkó àwọn ọmọ ogun jọ

Ẹbọ rírú

Ìpèsè óúnjẹ

Ìdílẹ̀ tí ogun jíjà jẹ isẹ wọn ni Onikoyi

Anfaani ogun jíjà

Ó jẹ ọna idaabobo ilú ẹnì lọwọ ọtá

Ó ní mú ní kó ẹrú àti ẹrù

Ó ní mú ní mọ bí ilú ẹnì ẹ lágbara tó

Ó ní mú kí ilú wà ní imurasile nígbà gbogbo

Àléébù ogun jíjà

Ogun ní dá ọtá silẹ láàrín ilú méjì

Ogun ní pa ilú run pátápátá

Ogun máa ní fa ìyàn

Ifemisofa

Fífi dúkiá ẹ̀fò

Ogun ní sọ èniyàn di alaabo ara

Ọna ti a le gba dènà ogun

Ifẹ

Ìwà pẹlẹ

Níní ẹmí ìdáríjì

Sùúrù

Yí yàgò fún aawo

Ìpamọra

ÌBÉÈÈ

1. Kí ní ogún?
2. Dárúkọ ìdílé tí ogún jíjà jẹ isẹ wọn ní ilẹ Yorùbá
3. Kọ ìdí márùn-ún tí a fi ń jà ogun
4. Dárúkọ ohun èlò ogún márùn-ún
5. Kọ àwọn ìgbésẹ márùn-ún nínú ipalemo ogun
6. Kọ ogún márùn-ún tó ti waye ni ilẹ Yorùbá
7. Dárúkọ olóyè ogún márùn-ún ni ilẹ Yorùbá
8. Kọ àwọn àhàfàní márùn-ún tó wà nínú ogún jíjà.
9. Kọ àléébù márùn-ún tó wà nínú ogún jíjà
10. Kọ ọ̀nà márùn-ún tí a lè fi dènà ogun

IWA ỌMOLUABI

Ọmọ́lúwàbí ni èniyàn tí ìwà rẹ dára láàárín ẹbi, ọ̀rẹ́, ilú àti ní àwùjọ

Àbùdá Ọmọ́lúwàbí

Ibọ̀wọ̀fagba: Ọmọ́lúwàbí gbọ̀dọ̀ jẹ ẹni tí ó ń bọ̀wọ̀ fún àwọn àgbà. Tí ó bá rí àgbàlagbà tí ó gbé ẹrù yóò bá a gbe. Tí àgbà méjì bá ń sọ̀rọ̀, ọmọ́lúwàbí kò ní dá sí ọ̀rọ̀ tí wọn kò pèé sí. Tí ọmọ́lúwàbí bá wà níbi kan, tí ó jókòó, tí àgbà sì wá ní orí ìdúró, ọmọ́lúwàbí yóò dìde fún àgbà láti jókòó.

Ìteríba : Ọmọ́lúwàbí gbọ̀dọ̀ jẹ ẹni tí ó ní ìteríba fún tomode tagba. Kí se onigberaga

Sùúrù : Ọmọ́lúwàbí gbọ́dọ̀ jẹ ẹni tí ó ní sùúrù, kì í fi waduwaḍu ẹ nnkan.

Ìfaradà : Ọmọ́lúwàbí gbọ́dọ̀ jẹ ẹni tí ó ní ìfaradà, nìlẹ ọkọ nìbí isẹ àti nìbikìbí tí o ba ba ara rẹ.

Kí kò egbekegbe: A kò lè rí ọmọ́lúwàbí láàrin àwọn ọmọ tí ó ní mú igbó tàbí sigá, àti àwọn aṣéwó

Ìkíní : Ọmọ́lúwàbí a máa kí gbogbo ènìyàn loorekoore. Laaro, losan àti nìbikìbí. Ó mọ bí a ẹ ní kunle tàbí dobale láti kí àgbà.

Ise ẹ́ṣe : Ọmọ́lúwàbí a máa ẹ isẹ, kii roju. A ẹ isẹ tirẹ, a tún ẹ isẹ tí àwọn àgbà bá gbé fún un láti ẹ.

Kí rìn irinkunrin: Ọmọ́lúwàbí kii rìn irin òru tàbí kí ó bá àwọn omokomo rìn.

Kii kò egbekegbe

ÌBÉÈÈÈ

- 1 Ta ni ọmọ́lúwàbí?
- 2 Kọ àbùdá ọmọ́lúwàbí mǎrùn-ún
- 3 Ibọwọ́fagbáni kí ọmọ́dẹ.....
- 4 Ojúṣe ọmọ́lúwàbí nínú ilé ni
- 5 Ojúṣe ọmọ́lúwàbí sì ijoba ni
- 6 Ojúṣe ọmọ́lúwàbí sì ẹnikẹjì rẹ ni
- 7 Ọmọ́lúwàbí kò gbọ́dọ̀ bá àwọn..... rìn
- 8 Ìkíní Yorùbá ni kí ọmọkùnrin.....
- 9 Ìkíní Yorùbá ni kí ọmọbìnrin.....
- 10 Ọmọ́lúwàbí kò gbọ́dọ̀ fi tipa wá.....

IKINI

Ìkíní jẹ àṣà pàtàkì láàárín àwọn Yorùbá. Ọmọkùnrin máa ní dọbalẹ. Ọmọbìnrin máa ní kunlẹ. Gbogbo nnkan ni ìkíní wá fún ní àwùjọ Yoruba. Ìdí nìyí tí a fi ní pe wọn ní ọmọ kaarọ oojire

Orísìí ìkíní tó wọpọ láàárín àwọn Yorùbá

ÌKÍNÍ AKOKO

Àárọ Ẹ kaarọ o

Ìyàlẹta. Ẹ kú iyalẹta o

Ọsan Ẹ kaasan o

Irọlẹ Ẹ kuurọlẹ o
Alẹ Ẹ kaalẹ o/ Ó dààrọ o
Ìdajì. Ẹ kú ìdajì o

ÌKÍNI IGBA

Ìgbà ojo. Ẹ kú ojo o
Ìgbà òtútù. Ẹ kú otutu
Ìgbà ìkórè. Ẹ kú ọpọ o
Ìgbà ìyàn. Ẹ kú ahejẹ o
Ìgbà ọyẹ Ẹ kú ọginnitin o

ÌKÍNI ISE

Agbẹ Àrọko bọdun de o
Awakọ. Arinye ó / Ọkọ a refo o
Aláró. Arẹdu ó. Arẹpon o
Onidiri. Ẹ kú ẹwà o/ Ojú gbòòrò o
Oníṣòwò Aje a wá o
Ọdẹ Arinpa ní togun o
Oníṣonà Ẹ kú ọna o
Babaláwo Àbọru àbọye o
Apeja Ọwọ a dẹ o

ÌKÍNI IPO

Ọba Kabiyesi ó. Jáde pẹlọrì. Kí bàtà pẹ lẹsẹ.
Ìjòyè. Kára ó lè ó, baba
Aboyún Aṣọ kalẹ anfaani o

ÌKÍNI FÚN AYẸYẸ

Ìgbéyàwó. Ẹyin ìyàwó kò ní mẹnìbo
Òkú àgbà. Ẹ kú àṣẹyinde ó. Eyin bàbà a dára o
Oyè jíjẹ/iwuye. Ọye a mọ rí o
Ìsilé /Ilé tuntun. Ilé a túra o

Isomọlorukọ	A joruko náà pẹ̀o
Ikòmọ́jádẹ̀	Ẹ́ kú ewu ìjádẹ̀ òní o
Ọ̀dún	A kú ọ̀dún ọ́. Aseyi ọ́amòdun ọ́.

ÌBÉÈRÈ

Kọ bí a ọ́e ń kí àwọn ènìyàn yìi

1. Ọ̀ba
2. Aboyun
3. Ọ̀dẹ̀
4. Ọ̀kọ̀ ìyàwó
5. Ọ̀mọ̀ oloku
6. Oloye
7. Oníṣòwò
8. Onidiri
9. Agbẹ̀
10. Àwọn tó ń tà ayo